הנדון:

ביצועניסטים

מאת **אורי אבנרי**

אם מוזר לנו לאמץ לעצמנו אימרה משל ישוע הנצרתי, הרי יכולים אנו להשתמש בשיטה: „בפירותיהם תכירו אותם!" מתוך מעשי הביצועיסטים אפשר ללמוד הרבה על אופיים.

המעשה הגדול ביותר של הביצועיסטים עד כה היה מיבצע־סיני. ואמנם, מיבצע זה צופן בחובו את כל תכונותיהם ושיטותיהם.

אינני מתכחן לקרבות. כי, אל נשכח זאת לרגע: לא הביצועיסטים לחמו במידבר סיני, לא הם עלו על גדרי התייל של מוצבי רפיח, לא הם השתתפו באפוס של כובשי טיראן. מיבצעים אלה בוצעו על־ידי חיילי צבא־העם, ובראשם אנשי־המילואים.

אולם ייזום המיבצע, תיכנונו הבינלאומי, הנהלתו המדינית — כל אלה היו מפעלם הבילעדי של הביצועיסטים, בהנהלת דויד בן־גוריון (ואולי להיפך: מפעלו הבלעדי של דויד בן־גוריון, בהנהלתם של הביצועיסטים). לא העם, לא הכנסת, לא הממשלה, לקחו חלק במיפעל זה.

אם כן, מה אנו יכולים ללמוד מן המיבצע על הביצועיסטים?

★ ★ ★

התכונה העיקרית: איש לא ישב וחישב בנחת את הסיכויים. איש לא שקל מראש את כל המהלכים. איש לא בירר ברצינות, תוך התייעצות עם בעלי־נסיון, מה תהיה תגובתם של הרוסים, של האמריקאים, של ההמונים הערביים. שהרי אילו נעשה הדבר, היה מתברר מראש כי הרעיון הקוסם אינו אלא מיקסם־שוא ילדותי.

במקום המחשבה באה ההתלהבות של איש־המעשה. הנה יש שאנסה! אפשר לעשות משהו! האמריקאים עסוקים בבחירות. הרוסים עסוקים בהונגריה. הצרפתים והבריטים רוצים לעזור. יש כסף. יש נשק.

משמע, הגישה לא היתה: „האם כדאי לעשות את זה?" אלא: „הנה, אפשר לעשות את זה!" המעשה הכך מטרה בפני עצמה. כדאיותו או אי־כדאיותו חדלו להיות שיקולים רלבנטיים.

ואכן, אילו היו הנחות־היסוד המדיניות נכונות, היה הביצוע המדיני יכול להיחשב למוזהיר. הכל נעשה בדרג של **חיים. הפיחות ופרשת סובלן, עסק־הביש של פרשת־לבון והשחתת נוף הארץ, עגבניות מאנימייקר ומכירת „עוזים" לכל דיכפין.**

אין גבול לחריצות הביצועיסטים.

★ ★ ★

משה דיין למד כי המיתקפה היא שיטת המיגננה היעילה ביותר. על כן הצטדק, באחד מראיונותיו, באמרו שהוא מעדיף להיות ביצועיסט מאשר „מילוליסט".

אני מניח שכוונתו, במונח זה, לציין אדם המרבה לדבר והממעט בעשייה. ישנם כאלה. הם דומים לקצין השני של ההלצה — החכם־העצל. אין הם יכולים להזיק — כי מעשיהם (בהתאם להגדרה עצמה) אפסיים.

אולם עצם הניגוד כוזב. הביצועיסט הוא אדם העושה מבלי לחשוב. אם רוצה מישהו למצוא ליקוי הפוך, הרי זה האדם החושב ואינו עושה. זה גם ליקוי — אך בוודאי פחות מסוכן מן הראשון.

מתקבל הרושם כי הביצועיזם, כאידיאולוגיה, הוא מעין גלותיות הפוכה. בגלות יצא שמם של היהודים לרעה, בכך שהם אנשי־מחשבה גרידא, ואין מסוגלים לבצע דבר. אין פלא שאדם מגטו פלונסק, שמרד כל חייו בהווי זה, מקיף עצמו ביהודים חדשים, המסוגלים לבצע כל דבר, אך אינם מסוגלים לחשוב.

אולם הביצוע כשלעצמו אינו ערך בפני עצמו. חשוב מה הוא מבצע. אם הוא מבצע תוכנית טובה ושקולה, נועזת אך מחושבת, המבוססת על הנחות מחשבתיות נכונות — הרי הוא ראוי לשבח. אם הוא מבצע תוכנית קלוקלת, ללא מחשבה וחישוב, הריהו קלוקל.

זהו ההבדל בין רעש הקטר, המתקדם על פסיו לקראת מטרה ברורה, לבין רעש חריקת הדלת, המסתובבת על צירים חלודים, מטרידה את מנוחת הכל מבלי להועיל מאומה.

המדינאי הרצוי הוא זה היודע לחשוב ולבצע, לכלכל את מחשבותיו ואת מעשיו בתבונה. אצלו אין כל קו מפריד בין מחשב ומעש — הם מתמזגים יחד בשלמות אחת, כשזה תוחם את זה וזה מדרבן את זה.

כאלה היו גדולי ההיסטוריה — משה רבנו ויוליוס קיסר, מוחמד וביסמארק, לינקולן ולנין.

★ ★ ★

הזכרנו את „היהודים החדשים, המסוגלים לבצע כל דבר". זוהי הנחה. אך האם זאת גם אמת?

כשאני שומע את הביצועיסטים מפליגים בשבח הביצוע, עולה בי חשד סתום. האוהבים אינם מרבים לדבר על אהבה, הלוחמים אינם מרבים לדבר על גבורה. האם הביצועיסטים מצטיינים כל כך בביצוע?

הביצועיסט מס. 1, שמעון פרס, הוא אמן הפרסומת. מי לא שמע שהוא מבצע מזהיר. אך למר פרס יש גם מכשיר שני — הצנזורה. אין שמץ של אפשרות למתוח ביקורת כלשהי על מעשיו באיזה שטח שהוא. ובתנאים אלה — קל מאד להיות איש־ביצוע מזהיר.

האם מר פרס הוא מבצע מוכשר או חסר־כשרון, מצטיין או כושל ללא תקנה? התשובה היחידה היא: איש אינו יודע. בהעדר ביקורת, כלל לא תיתכן קביעה.

לעומת זאת תיתכן קביעה לגבי ביצועיסט שני, שגם הוא הבריק כל עוד שהה בממלכה הקסומה של הבטחון. אך ברגע שיצא משם והתנחל במשרד־החקלאות, נתגלה הביצועיסט כאיש־ביצוע מפוקפק. תוך כמה שנים הרס לחלוטין את הצוות של המשרד, מבלי לבנות צוות חדש. קווי־פעולה נקבעים היום ומתבטלים מחר, מוסדות מוקמים ומתחסלים חליפות, במשרד קיימת ריאורגנזציה ניצחית.

ומר קולק במשרדו? ומר ספיר? מה עם קריות־הפלדה ומפעלי הטכסטיל? מה כשרון־הביצוע הטמון במסירת מיליארדים מרכוש־האומה לרוטשילדים ולוולפסונים, לטפילים זרים ומקומיים, החל בצינורות־נפט וכלה בהלוואות־פיתוח?

עוד לא ראינו אף ביצועיסט אחד פועל באופן עצמאי, ללא שימשייתו המגינה של אבי־הביצועיסטים, — שאינו ביצועיסט בעצמו. בהעדר שימשייה זו, הם עלולים להצטמק באור השמש.

השאלה היא רק: מה יותר גרוע, ביצועיסט מוכשר או בלתי־מוכשר?

מנגנוני־חושך וקשרי־סתר. מיבצע היסטורי, בו היה קשור גורלם של עמים ומדינות, הוכן כמו שוד־בנק בשיקאגו.

התוצאות ידועות. ביום ג' בשבוע הכריע דויד בן־גוריון כי „יוטבת, המכונה טיראן, תשוב להיות חלק ממלכות ישראל השלישית!" ביום ד' סיפח בן־גוריון את שארם אל־שייך למדינה והכריז כי „שמו עכשיו מיפרץ שלמה!" הכנסת החליטה, בהשראתו, כי המדינה משתרעת „מדן ועד יוטבתה!" כעבור 31 שעות ו־13 דקות הודיע דויד בן־גוריון כי הוא ייסוג מכל השטחים שכבש צה"ל, כולל רצועת־עזה.

יש המתנחמים בהסבר כי הודות למיבצע השתרר שקט על הגבול המיצרי. זה נכון — אם שוכחים כי אי־השקט על הגבול לפני המיבצע אורגן במידה רבה על־ידי הביצועיסטים עצמם, כהכנה צבאית ונפשית לקראתו.

מה נשאר? זכות המעבר במיפרץ־אילת. זה נכון, וזה השוב. אך זהו הישג קטן, יחסית, שניתן היה להשיגו על־ידי פעולה מחושבת בשיטות אחרות ובממדים אחרים.

אין יורים בתותחים על ארנבות. רובה־צייד יעיל יותר. והפגז יקר מדי.

כי את מיבצע־סיני ניתן היה לבצע רק פעם אחת. ופעם זו בוזבזה ללא צורך, ללא תועלת, ללא מחשבה, כדי „לחטוף שאנסה".

★ ★ ★

נדמה כי עתה אנו עדים לתופעה דומה מאד בשטח הפיתוח־האטומי־לצורכי־שלום.

איש אינו חושב עד הסוף. איש אינו שוקל מה התועלת ומה הסיכון. לא בפימבי, וגם לא בחוגים מצומצמים. הביצועיסטים גילו כי „יש אפשרות". וברגע שאפשר — מי ישאל אם כדאי?

כך, כמו הנער בסיפור הידיע של אלף־לילה־ולילה, מוציא הביצועיסט בהתלהבות רוננת את השד האטומי מן הבקבוק המרחבי. ברגע שייצא מן הבקבוק, שוב לא יחזור השד לתוכו לעולם.

מוטב היה לשקול היטב את מי ישרת, וכיצד — לפני שמוציאים את הפקק. אולם אין זה טבעו של הביצועיסט.

הוא הדין לגבי שד הטלביזיה. כשם שהאטום יכול להרוס פניה של ארץ, כן יכולה הטלביזיה להרוס את נשמתה. כדאי היה לחשוב על כך מראש, לשקול היטב את ה„אם", ואת ה„איך". אבל לביצועיסט אין זמן לחשוב. הוא חטף שאנסה, בדמות הלורד רוטשילד — וכל השאר אינו חשוב.

אפשר להביא דוגמות ללא סוף, מכל שטחי

כל קציני צבא מתחלקים לארבעה סוגים עיקריים. כך, על כל פנים, טוענת הלצה ידועה.

יש חכמים־חרוצים. יש חכמים־עצלים. יש טיפשים־חרוצים. יש טיפשים־עצלים.

את מי הייתם רוצים לראות ביחידה שלכם? כמובן, את החכם־החרוץ. כי איש זה עושה הרבה, וכל מעשיו טובים.

זה קל. אך אם אין כזה? את מי תבקשו? את החכם־העצל. אמנם, הוא לא יעשה הרבה, אך המעשה שיעשה, יהיה עשוי טוב.

מי עומד במקום השלישי בסולם העדיפויות? הטיפש־העצל. כל מעשיו מעשי־שטות. אך עצלותו תמעיט אותם.

אך אוי ליחידה הזוכה לקצין שהוא טיפש וחרוץ. זוהי מזיגה קטלנית ממש. כי לא זה בלבד שכל פעולותיו הן הרות־אסון, אלא שגם אינו יודע מנוח. הוא עמל מבוקר עד ערב, ואין גבול לצרות שיצמחו לכם מיוזמתו השרופעת. איש כזה יכול לגמור את היחידה תוך זמן קצר.

אני תמיד נזכר בהלצה זו כשתובעים ממני להגדיר את המונח „ביצועיסט".

★ ★ ★

מכל המונחים שהמצאנו או שהפצנו בשנים האחרונות, אין אף אחד שהשתרש בציבור כמו זה. הוא קנה לו אחיזה איתנה בתודעה הציבורית, בחיכוחי־הכנסת, במאמרי העתונים. וזאת — למרות שמעולם לא הוגדר בבירור ולא הוסבר עד תומו.

מדוע? תיתכן רק תשובה אחת: הציבור חש בצורך במונח כזה. הוא מכיר את התופעה מתוך נסיונו. וכאשר נמצא מושג קולע, הוא הוכנס מיד לשימוש יומיומי.

יתר על כן: המושג נידבק מיד לאנשים מסויימים. יש המשתמשים בו רק לגבי קבוצה קטנה של אנשי־צמרת, המרוכזים סביב אישיותו של האחד־בדורו. ויש הסבורים כי הוא חל על מספר רב של אנשים, על מגמה פוליטית־חברתית רחבה.

אלה גם אלה תמימי־דעים לגבי זהות הנציגים העיקריים של הביצועיזם. אם תבקשו מהם להזכיר שמות, יזכירו כלי היסוס את שמעון פרס, משה דיין, טדי קולק.

מי שמכיר את שמו (הישן או החדש) של ראש המוסד המרכזי לבטחון ומודיעין, יזכיר גם אותו.

מידגם אנושי זה, שהכל מסכימים עליו, כבר מאפשר לנו להעמיק את ההגדרה הבסיסית, לפרט כמה תכונות בסיסיות של הביצועיסט המצוי.

מה הן?